

НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ, НО НЕ ОТМЪЩАВАЙТЕ!

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 18 • год. CII • 29 септември 2023 г. • цена 1 лев

www.stdbg.org

Печатно издание: ISSN 1313-7611 • Онлайн издание: ISSN 2815-2638

НАЦИОНАЛЕН ТРАКИЙСКИ ЖЕНСКИ
СЪБОР-ПОКЛОНЕНИЕ В АВРЕН

ТРАКИЙЦИ СЕ ПОКЛОНИХА ПРЕД ПАМЕТА НА ЖЕРТВИТЕ

На 21 септември 2023 г., в Аврен тракийци почетоха паметта на убитите през 1913 г. 42 български жени и деца. На събора – поклонение присъстваха председателят на СТДБ Красимир Премянов, Краснодар Беломорски, зам. председател на ЦР на СТДБ и председател на Софийското тракийско дружество, членовете на Върховния комитет: Мариана Ликова, председател на ТД „Тракийско сърце“ в Кърджали, Ангел Коджаманов, Иван Мамирев, председател на Тракийско дружество „Тракия – 1922“ в Крумовград, Веселин Костов, почетен председател на Тракийско дружество „Тракия – 1922“ в Крумовград, Иванка Мечева, съпредседател на Тракийския женски съюз при СТДБ, Даниела Коджаманова, директор на филиала на ТНИ в Кърджали, Милена Алекова, кметски заместник на с. Аврен, Себихан Мехмед, кмет на община Крумовград, Милко Багдасаров, областен председател на БСП в Кърджали, Цвета Караянчева, председател на 44-то Народно събрание, признателни българи и потомци на тракийски бежанци, активисти на тракийското движение и местни жители.

Организатори на традиционния събор-поклонение са Съюзът на тракийските дружества, Тракийският женски съюз при СТДБ, Община Крумовград и кметството на село Аврен.

Програмата започна със заупокойна молитва в памет на избитите жени и деца от село Манастир, отслужена в църквата „Свети Иван Рилски“ в Крумовград и продължи пред паметника на избитите жертви в село Аврен. Кметът на селото **Милена Алекова** откри събора и представи официалните лица.

Кметът на Община Крумовград **Себихан Мехмед** изтъкна, че трябва да се учим от историята, че някои преди нас е дал живота си, за да можем да живеем достойно в мир, затова е и почитта в този ден.

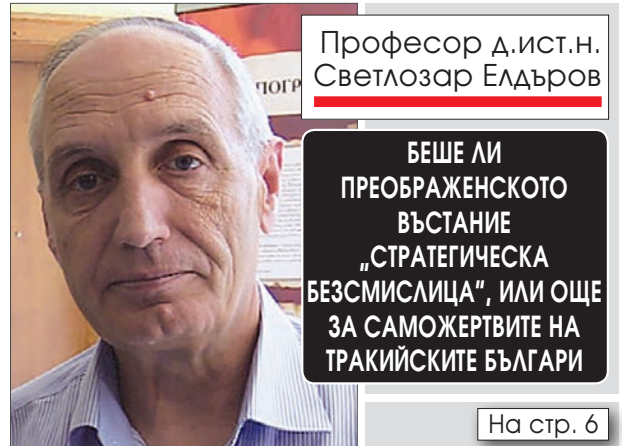
Кр. Премянов предаде поздравите на всички тракийци към присъстващите и поднесе благодарност за доброто сътрудничество с кмета на Община Крумовград и кмета на село Аврен, с които Съюзът на тракийските

дружества в България и Тракийският женски съюз заедно организират събора-поклонение. Той заяви, че тракийската история е писана с кръв, която ги е научила не да отмъщават, а да прощават.

Председателят на СТДБ подчерта желанието на тракийци да живеят в свободна България, чиито символ е 3 март, когато е възстановена държавността и осъществена мечтата за единение на българите в Мизия, Тракия и Македония. Затова е недопустима исканата промяна на националния празник.

Иванка Мечева - съпредседател на ТЖС, произнесе слово, чиито плен текст може да прочетете на с. 2 във вестника.

Пред паметника на избитите жени и деца бяха поднесени венци и цветя от Съюза на тракийските дружества в България, Тракийския женски съюз при СТДБ, ТНИ, Община Крумовград, кметството на село Аврен, тракийските дружества – членове на СТДБ, от политическите партии и обществени организации, от всички официални гости и признателни потомци.

Професор д.ист.н.
Светозар Елдъров

БЕШЕ ЛИ
ПРЕОБРАЖЕНСКОТО
ВЪСТАНИЕ
„СТРАТЕГИЧЕСКА
БЕЗСМИСЛИЦА“, ИЛИ ОЩЕ
ЗА САМОЖЕРТВЕТЕ НА
ТРАКИЙСКИТЕ БЪЛГАРИ

На стр. 6

Представители на СТДБ и ТНИ участваха в празника „Мистерии на Хухла“

От 22-24 септември 2023 г. ивайловградското село Хухла беше домакин на празника „Мистерии на Хухла“.

Вторият ден, 23 септември беше изцяло посветен на 110 години от разорението на тракийските българи. На лобното място на 42-та хухленци-мъченици беше отслужена панихида, последвана от представяне на изложбата „Тракийска епопея“, подготвена от Съюза на тракийските дружества в България и Тракийския научен институт.

В читалището на селото се проведе научна конференция на тема: „Разорението на тракийските българи“, в която член кор. проф. Васил Проданов, проф. Св. Елдъров, Стоян Райчевски, доц. Ваня Стоянова, доц. Георги Граматиков и други, споделиха резултатите от своите научни изследвания, свързани с трагичните събития в Одринска и Беломорска Тракия.

Празниците в Хухла бяха уважени от Красимир Премянов, председател на СТДБ, Краснодар Беломорски, зам. председател на ЦР на СТДБ, Мария Божкова, член на ВК на СТДБ и зам.- председател на ТД „Тракия“, София, Диана Овчарова-кмет на Община Ивайловград, жители и гости на с. Хухла.

ВРЕМЕ ЗА АБОНАМЕНТ 2024 г.

Ако не сме ви разочаровали и вярвате, че „ТРАКИЯ“ е Вашият вестник, във всяка пощенска станция или в офисите на ДОБИ ПРЕС може да се абонирате. Цената на 1 бр. е: 1 лв.

Стойността на годишен абонамент за 24 бр. е: 24.00 лв.

КАТАЛОЖНИЯТ НОМЕР НА В. „ТРАКИЯ“ Е 759.

Тракийската кауза заслужава Вашата подкрепа.

Два пъти в месеца очаквайте в. „ТРАКИЯ“

СЛОВО НА ИВАНКА МЕЧЕВА, СЪПРЕДСЕДАТЕЛ НА ТЖСБ, ПРОИЗНЕСЕНО НА НАЦИОНАЛНИЯ ТРАКИЙСКИ ЖЕНСКИ СЪБОР-ПОКЛОНЕНИЕ В АВРЕН

Уважаеми гости на събора,
Уважаеми тракийци и жители на с. Аврен,
„Днеска скърбят и Бог и Аллах
и всички ние скърбим със тях. ...
Днес е ден с незараствала рана
И време за свят поклон настана!“

Преди 20 години на това място прозвучаха началните и заключителни думи на „Реквиема“ на поета Ивайло Балабанов, посветен на събитията в местността „Мъгленик“:

За поредна година по решение на втория конгрес на Тракийския женски съюз в с. Аврен се прекланяме пред паметта на невинните жертви на поредна война. Започнало през 2002 г. това поклонение се превърна в неразделна част от календара на СТДБ. Поклонението е част от традиционния събор на жителите на с. Аврен. Преди 60 години поклонението се е превърнало в традиция и е било поводът за организиране на събора на селото, на който са се провеждали родовите срещи.

През настоящата година всички тракийци с гордост и мъка си припомняме събитията от началото на миналия век – героизма по време на Илинденско-Преображенското въстание и събитията около потушаването му, изминалите 110 години от разорението на нашите предци. Едновременно с това изразяваме нашия поклон пред силата, с която те са устояли на всички несгоди и трудности в живота и са продължили напред.

През тази година отбелязваме 90 години от създаването на Тракийския женски съюз. Той е възникнал именно с идеята да помогне на жените да преодолеят несгодите на ежедневието след принудата да напуснат домовете си в Тракия. Мара Михайлова, секретар на новоизградения съюз в публикацията си, която обосновава появата на ТЖС, пише: „ТЖС не се съмнява, че трудолюбивата, скромна и вярна до смърт на своето семейство тракийка ще намери сама пътя, който води до нейния общ дом – Тракия. За него тя ще даде колкото сили има...“

Още от създаването си ТЖС се стреми да съхрани паметта за Тракия и всички детайли, свързани с различните събития. А събития, свързани с паметта за Тракия има много – участието в Илинденско-Преображенското въстание, събитията край Маджарово, разорението. Но Мара Михайлова, като секретар на ТЖС, се захваща с подкрепа и реализиране на идеята на тракийското дружество в Крумовград за издигане на паметник на избитите жени и деца в местността „Мъгленик“. Тези жени са били връстници на основателките на ТЖС.

Мара Михайлова започва активно да работи за създаване на паметника: организира събрание в с. Аврен, на което се избира инициативен комитет за строителството на паметника; ангажира ръководството на СТДБ, организира подписа за събиране на средства за паметника. Събрани са 5 304 лв., недостатъчни за реализиране на идеята. Като че ли всичко с паметника е приключило след последвалите политически събития: войната и промените след 1944 г.

Но когато има една упорита жена и авренци, които не забравят трагедията, почти 30 години след възникване на идеята за изграждане на паметника, след много упоритост и убеждаване на държавните служители, държавата отпуска необходимите средства и през 1964 година, на 17 октомври, се открива паметник в почит към паметта на 42-те жертви.

В деня на откриване на паметника тук ид-

ват почти всички останали живи свидетели на трагедията, наследници и роднини на жените, намерили смъртта си в урвите на Мъгленик. Още тогава с присъствието си хората заявяват, че всичко от трагедията се помни.

Но постепенно времената се променят, постепенно свидетелите на случилото се си отиват от този свят. Голяма част от жителите на селото намират своята прехрана надалеч, дори извън България. Като, че ли постепенно забравата за отминалите събития започва да се настанява под ежедневните грижи за семейството и поминъка. И отново жените, обединени от възстановения ТЖС, връщат спомена и не позволяват той да избледнее.

В своята книга „Родени от Тракия, родили за Тракия“ Петра Мечева пише:

„През ноември 2000 г. в Кърджали се проведе заседание на клубовете на жените тракийки от Пловдив, Бургас, Хасково, Стара Загора и др. На входа на Тракийския дом се срещнахме с Димитър Антонов, кмет на с. Аврен. Той ми разказа за паметника в центъра на селото. Това предизвика у мене интерес. Посетих селото, Зачетох се в написаното от четирите страни на величественния паметник. А предстоеше провеждане на втория конгрес на ТЖС.“

Председателят на ТЖС Петра Мечева предлага на II-я конгрес на ТЖС да приеме решение от 2002 г. да започне да се организира поклонение пред паметта на жертвите-жени и деца от с. Манастир. Това решение се приема и за пръв път след промените през 2002 г. пред паметника се събират тракийци от цялата страна. Поклонението прохода трудно. Както винаги обикновените хора се разбират лесно, но противопоставянето идва от политиките. Времето е мъдър съветник, който помага да осмислим, че никой не може да промени историческите събития. Ние трябва да живеем с тях и да пазим спомена, независимо дали ни харесва този спомен или не.

Особено мащабно е поклонението през 2003 г. През с. г. с активната подкрепа на ТЖС и СТДБ, се прави първа копка за реализиране на идеята на тогавашния кмет на селото Димитър Антонов за изграждане на нов християнски храм в селото. Строителството започва благодарение на финансовата помощ на родолюбивия българин Кирил Вълков от Хасково. С усилията на Петра Мечева, ТЖС успява да привлече към идеята бизнесмена Георги Гергов за да се завърши градежът на храма.

И днес в селото има къде да се поклоним и на Бог, и на Аллах. И за това своя принос има ТЖС. Покланяйки се на Бог и Аллах ние се молим както за упокой на жертвите на трагедията от Мъгленик, така и за мъртвите палачи – дано и те са се покаляли преди да поемат сетния си път от тази земя.

Днес ние се молим да живеем в нашата Родина в мир и сговор, така както са ни показали нашите предшественици. Мара Михайлова, владееща перфектно турски език, прави изследване „Бит на турското население от Източните Родопи“. За това изследване тя пише:

„Ведно с тези добри хора (турците в Родопите) мисля, ведно с тях страдам, слязох там, където са те, погледнах живота им с техните очи, допрях се до мъдростта им, до философията им, до вярата им. Навсякъде съм била като в свой дом“

Днес живеем в смутни времена. В навечерието на 90 годишнината на ТЖС всички ние се молим да живеем в нашия общ дом Европа в сговор и разбирателство. Всички българи да отдаваме силите си за просперитет на нашата родна България.

Да помним завета „Не забравяйте, но не отмищавайте.“

ПОЗИЦИЯ НА ЦР НА СТДБ

Относно: 3 март като официален празник на Република България

На 3 март 1878 г. в Сан Стефано се полагат подписите, ознаменуващи края на Руско-турската освободителна война от 1877–1878 г. и раждането на свободната българска държава след 500-годишно османско владичество. 3 март е символ на възстановяването на държавността и символизира мечтата за единение на българите в Мизия, Тракия и Македония.

Договорът от 3 март е предварителен, защото идеята за легитимиране на мощна православна славянска държава на Балканите, каквато е Санстефанска България, се приема като заплаха от Запада. Ако тя не беше разпокъсана на Берлинския конгрес от предците на днешните европейски управници, нямаше да се стигне до Балканската и Междусъюзническата война, и днес нямаше да говорим за тракийския въпрос, който 110 години чака своето решение.

Нека не забравяме, че трудният път на българската свобода минава през националното Възраждане, довело до създаването на самостоятелна църква под името „Българска екзархия“, през подвига на Левски, Ботев и участниците в Априлската епопея, през Плевен, Стара Загора и Шипка, през подвига на хилядите знайни и незнайни руски войни и български опълченци, отдали живота си за свободата. Това е велик исторически подвиг и никой няма право да пренаписва или да зачерква. Безспорен факт е, че без освободи-

телната мисия на православна Русия, без подвига на хилядите знайни и незнайни руски войни и българските опълченци, България можеше да я няма на географските карти.

Уместно е да припомним, че 3 март става национален празник по времето на Стефан Стамболов и се чества като такъв през всички етапи на новата българска история.

Днес България е поставена пред парадоксално искане за промяна на националния ѝ празник от 3 март на 24 май. Искането за промяна се предлага от конюнктурни политици, които правят пореден опит за пренаписване на историята, за изтриване на паметта и приноса на българите за освобождението.

Съюзът на тракийските дружества в България се противопоставя на посегателствата върху историческата истина, която е безспорна, а тя е, че третата българска държава е създадена след война с вековния поробител Османската империя. В свободна България искаха да живеят тракийските българи. Затова Тракийска организация, която чрез своята многообразна дейност се е утвърдила като институция за съхранение на паметта, е категорично против смяната на 3 март като официален национален празник.

20 септември 2023 г.
гр. София

100 ГОДИНИ ОТ СМЪРТТА НА ЕФРЕМ ЧУЧКОВ – ЕДИН ОТ АПОСТОЛИТЕ НА БЪЛГАРСКОТО НАЦИОНАЛНООСВОБОДИТЕЛНО ДВИЖЕНИЕ В МАКЕДОНИЯ

„Едно име караше по онова време всички ни да губим и ума, и дума от страх. Това име бе Ефрем Чучков – най-издирваният от нашата полиция и аскер български комита в Македония – енергичен, с червендалесто лице и бръснати мустаци. Наричахме го „Огън Ефрем“.

Галиб Вардар, офицер от турското военно разузнаване

ЯВОР ЧУЧКОВ

В София една улица носи името на Ефрем Чучков, но на въпроса кой е той, при проведена анкета на случаен принцип никой от анкетираните не е могъл да отговори.

Ефрем Чучков е бил един от ръководителите на ВМОРО/ВМРО – обикновено №2 в нейната йерархия до смъртта си през 1923 г., макар че в определен период е бил и №1 по ранг (по-точно – от 1908 г. до към Балканската война, когато Тодор Александров и той превръщат формированията на ВМОРО в спомагателно звено на Българската армия). Освен това, Ефрем Чучков е бил прославеният войвода №1 на Организацията, оставил едни от най-дълбоките следи в съзнанието и паметта на българите в Македония...

В своите публикации и речи държавниците в западната ни съседка наричат Ефрем Чучков „велик

■ Явор Чучков – съставител на сборници и наръчници по международно хуманитарно право, публицист, преводач

риоди (например през двете балкански войни) Ефрем Чучков е превръщал формированията, които е командвал, в звена, допълващи Българската армия. През Първата световна война той е бил български управител на Щип и Щипската околия, както и по време на Балканската война и Междусъюзническата война (до 25 юни 1913 г.) след като Чучков с четата си освобождава Щип през октомври 1912 г.

Роденият на 21 ноември 1870 г. в Щип Ефрем Чучков е бил най-големият приятел и другар на Гоце Делчев. През 1894 г., малко преди да се дипломира, двамата са изключени заедно от Военното училище в София (днешната Военна академия) заради социалистически убеждения. И както пише например Йордан Бадев, юнкерите във Военното училище Гоце Делчев, Ефрем Чучков, Борис Сарафов и Борис Дрангов организират там таен кръжок, съставен от македонски българи, които да

Щипският комитет е основата на същинската нелегална мрежа на българското националноосвободително движение в Македония. Под ръководството на Гоце Делчев, Даме Груев и Ефрем Чучков Щип, наричан македонският Витлеем, се превръща в най-голямото бунтовническо огнище и в истинска революционна лаборатория. Тук се разработват и изпитват похватите за посвещаване на новите членове, изобретяват се конспиративни начини за кореспонденция, създава се мрежа от бомболеярници, куриери, водачи и органи за връзка и се натрупва ценен опит, който по-късно ще се приложи навсякъде в Македония.

През следващите години Ефрем Чучков, известен като „Практикът на Организацията“ и „Дясната ръка на Гоце Делчев“, участва в основаването на множество други нелегални революционни комитети в Македония, а на 12-ти април 1898 г. повежда първата чета на Организацията, в качеството си на пръв войвода на практически създадения от Гоце Делчев и Ефрем Чучков Четнически институт на ВМОРО. В края на XIX век и в началото на XX век понякога пребивава в София, където (в хотел „Батенберг“) пред Чучков и неговото „разпятие от кама и револвер“ полагат клетва доброволците от територията на днешна България, желаещи да посветят живота си на каузата за извоюване на свободата на Македония. В този период Гоце Делчев и Ефрем Чучков са били основните двигатели на революционната дейност на Организацията.

От изключително важно значение, извън агитационните му и бойни акции като войвода на чета във вътрешността на Македония, са били и дейностите, координирани и извършвани от Ефрем Чучков за организиране, подготовка, окомплектоване, инструктиране и изпращане на четите от различните погранични пунктове на ВМОРО – най-вече от главния разпределителен център Кюстендил, но също и от други пунктове, включително например Лъджене (сега квартал на Велинград) и понякога от Дупница. Ръководел е и тайните канали за снабдяване на четите с оръжие от България. Тази денонощна координационна и организаторска работа на Чучков тогава е била направлявана предимно по писмен път от Гоце Делчев в качеството му на (фактически) първи ръководител на Организацията и неин основен задграничен

■ Ефрем Чучков (1870–1923)

представител в София. Най-голям е бил финансовият проблем. Нужно е било да се пести всяка стотинка и от кореспонденцията на Ефрем Чучков например с Гоце Делчев проличава, че живеещият в постоянни лишения Чучков е следял бдително за злоупотреби от страна на дейци на Организацията, като е отделял особено внимание и на недисциплинираността и авантюризма на някои от войводите.

Ефрем Чучков е бил известен и със своята безкомпромисна принципност. Така например, когато новоизпечените македонисти и бивши българи Кръсте Мисирков, Стефан Дедов и Диаманди Мишайков отишли при него, за да го молят за подкрепа, той им се е присмивал и подигравал, а след като те започнали да му досаждат, ги е изгонил и заплашил.

Идеалът на Ефрем Чучков, предаван от поколение на поколение, е бил: постигане на свобода и социална справедливост за Македония и опазване на българщината чрез неотстъпчива борба срещу турските поробители и срещу по-сетнешна-

та сръбска окупация и пропаганда. Освен това: култивиране на непоносимост към чуждопоклонничеството и безродничеството и запазване на богатството на българския език чрез всеобщо зачитане, изучаване и популяризиране на неговите македонски и други народни диалекти.

Ефрем Чучков е действал неотклонно за пробуждане на българския народ в Македония след духовните опустошения, причинени от петвековното робство. Относно революционната борба в Македония и Илинденско-Преображенското въстание, Симеон Евти-

мов пише:

„Така действуваха нашите светици през въстанието и след потушаването му. И Даме, и Пере, и Чучков, и Кляшев, и Тодор, и всички водачи останаха сред това отчаяно население, сред тази изложена на студ и мизерия маса, за да вливат балсам в пресните ърани. И почнаха отново да я организират...“

Турските власти са обявявали Ефрем Чучков за най-страшния български комита. Понякога конни и жандармерийски табури са обкръжавали цели градове и села в Македония, за да заловят или убият Ефрем Чучков и неговите четници. А някои офицери от тогавашното турско военно разузнаване са окачествявали Ефрем Чучков като „един от най-големите врагове на Империята“.

Христо Попкоцев пише за Чучков: „Той сновеше по селата и паланките на своето царство ту с чета, ту без чета, ту предрешен като просяк или кюмюрджия, ту като учител под чуждото име Симеон, ту като селянин и подушен от турците, всекога навреме и сръчно е успевал да им се изплъзне от ръцете...“. И добавя (имайки предвид периода 1912–1913 г.): „Благодарение на него Щип остана цяла година български!“.

След Младотурския преврат (1908 г.) и обещанията на младотурците за реформи в Османската империя по време на „Хюриета“, сблизилите се с новата власт в Цариград Яне Сандански и неговата „радикално-реформистка“ фракция се опитват да повлияят на четите на Организацията да повярват на младотурците и да им предадат оръжието си.

■ От ляво надясно – Иван Гарванов, Ефрем Чучков и Милан Матов (Солун, 1906 г.)

македонец“ и „колос и мъченик на борбата на македонския народ за национално освобождение“. Това е провокация и гавра с името на Ефрем Чучков, който винаги е обявявал себе си за българин от Македония, борил се е за българската кауза и е бил един от лидерите на българската организация ВМОРО/ВМРО. Войводата Ефрем Чучков, водил безброй сражения срещу турските поробители и по-късно – срещу сръбските окупатори, е увековечен в някои от народните песни на македонските българи. В определени периоди е бил и учител по български език, литература и история, макар и често законспириран под чуждо име, като успоредно с учителстването си е осъществявал активна революционна организаторска дейност. Освен това, по време на критичните за България пе-

пропагандира сред курсантите освобождението на Македония и нейното обединение с България.

На практика, до смъртта си Гоце Делчев е имал безрезервно доверие само в Ефрем Чучков. В писмата си до желеащите да се включат в революционната дейност (например до Павел Шатев), Делчев пише: „Искаш да се присъединиш към борбата ли? Тогава отивай при Ефрем Чучков. Той, ако те одобри, ще ти даде оръжие и пари, и ще те приеме в Организацията.“

През 1894 г. Гоце Делчев и Ефрем Чучков стават български учители в Щип, където създават първия активно действащ революционен комитет на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО), заедно с Даме Груев, Тодор Лазаров и Мише Развигоров.

■ Ефрем Чучков и Гоце Делчев (седнали), и Климент Шапкарев (София, 1901 г.)

Продължава на 6-а стр.

СТЕФАН КОЛЕВ, ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ТД „СТРАНДЖА“ В БУРГАС, ИЗГРАДИ ПАРАКЛИС В СЕЛО ВЕСЕЛИЕ

Съотици се събраха на 14 септември в приморското село Веселие за откриването на новия параклис „Свети Димитър“. Той е дело на родолюбца и строителен предприемач Стефан Колев, председател на тракийското дружество „Странджа“ в гр. Бургас.

Официални гости на откриването бяха председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов, зам.-председателят на ТД „Странджа“ народният певец Лазар Налбантов, кметът на община Приморско д-р Димитър Германов, кметът на Китен Николай Марков, председателят на Общинския съвет в Бургас проф. Севдалина Турманова, много тракийци, приятели и близки на Стефан Колев.

Параклисът е построен от камъни мрамор, характерни за Странджа, а името му е съобразено с празника на строителите – Димитровден.

„Аз, с усилията на моите приятели и на кмета на село Веселие успяхме да постигнем това, което виждате. Костваше ми всеки почивен ден от 3 години насам. И всеки един камък съм сложил аз. Това място е изградено с голяма любов и търпение. Дори човек да не знае къде точно се намира параклисът, той го води тук. Оттук виждаме цяла Странджа, както и 7-8 села, следователно и те ни виждат“, сподели пред гостите и медиите Стефан Колев.

В словото си председателят на СТДБ акцентира на ролята на Българската православна църква за съхранението на българщината и поздрави Стефан Колев за благородното дело.

Освещаването на параклиса извърши Агатополюският епископ Йеротей Косаков, който пожела вяра и здраве на всички присъстващи.

Дарителството, винаги е било акт на хуманизъм и благородство, каквито Стефан Колев несъмнено притежава. А построяването на християнски храм е изява и на национално самосъзнание. Тракийци се гордеят със Стефан Колев и делото му, достойно за респект и уважение!

ТРАКИЙСКИ ВЪЛНЕНИЯ

СТОЯ ЯНЧЕВА

Ние членовете на секция „Тракийска памет“ при Сдружение ПК Пристанище Бургас изживяваме много емоционални тракийски вълнения в дните между Илинден-Преображение Господне и Кръстовден. По повод на 120 години от Илинденско-Преображенското въстание в Странджа, 120 години от смъртта на Паскал Иванов странджански комита-секретар на Кондоловата чета и 110 години от първите заселници в Меден рудник – тракийски бежанци от Беломорска Тракия, участвахме във вълнуващи мероприятия.

На 6 август на Преображение Господне организирахме и проведохме концерт-спектакъл „Преображение Господне в Странджа 1903 г.“

На 19 август бяхме поканени от организационния комитет и активно се включихме в тържествата на историческата местност в Странджа свързана с Преображенското въстание – Петрова нива (Странджанското Оборище).

На 2 септември посетихме странджанското село Ясна поляна (Аланкайряк), където край село в лъките на Зеленковска река е гробът на Паскал Иванов – положихме цветя и си припомним важни моменти от неговия борчески живот.

На 16 септември присъствахме на паметната плоча в Меден рудник (Кара баир), където през 1913 г., са се заселили първите му жители, бежанци от Беломорска Тракия. Почетохме паметта им и положихме цветя в тяхна памет.

Във всички мероприятия включвахме нашите деца, внуци, както и млади хора, на които искаме да предадем като живи информатори онова, което сме запазили като памет от нашите предци, за да знаят и помнят историята на нашия борчески странджански край и тежката съдба на предците ни, т.е. да бъдем мост между поколенията.

ТД „СЛАВ МЕРДЖАНОВ“ С НОВО РЪКОВОДСТВО

Д. ДИМОВА

На 13 септември, новото ръководство на Тракийско дружество „Слав Мерджанов“ в гр. Карнобат, официално встъпи в длъжност. В края на август, членовете от клуба единодушно избраха Донка Дамянова за председател, Иванка Иванова за зам. председател, Катя Димитрова, Станка Стоева, Тодор Дамянова за членове на Управителния съвет, Димка Андреева – секретар, Марийка Райкова – касиер. Контролна комисия е в състав Милка Ковачева, Тодор Генчев и Алекси Лафазанов.

Официалният документ за встъпване в длъжност и печатът на дружеството, бяха връчени на госпожа Дамянова дългогодишния председател Милка Ковачева, с което се постави начало на мандата.

Госпожа Ковачева сподели, че е много раз-

вълнувана да предаде опита си през изминалите 22 години на новия председател. Тя подари на Донка Дамянова цвете, със сантиментална стойност, което е получила преди години, при встъпването си в длъжност. „Пожелавам ѝ да изведе дружеството на върха, с помощта на ръководството. Вярвам в нея и знам, че ще оправдае доверието на всички и ще сплоти колектива“, обърна се тя към новия председател.

Трогната от милите думи, г-жа Дамянова си пожела, през следващите 5 години, да изпълни очакванията на всички, в клуба да има уважение и към него да се приобщят нови тракийци.

За членовете на ТД „Слав Мерджанов“, 13 септември бе двоен празник. Рождени дни имаха съпрузите Донка и Тодор Дамянови, които с вълнение посрещнаха своите приятели от клуба и си пожелаха да има още много поводи за празнуване.

ДАРЕНИЕ ОТ ХАСКОВО ОТПЪТУВА ЗА БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ В ИСТАНБУЛ

ЗЛАТКА МИХАЙЛОВА
СНИМКИ ЯНКО НАЙДЕНОВ

Тракийското дружество „Георги Сапунаров“ и читалище „Тракия 2008“ в Хасково изпратиха поредната пратка за българското неделно училище „Св. св. Кирил и Методий“ в Истанбул. В навечерието на новата учебна година, която там започва на 16 септември,

децата получиха раници и ученически пособия. Този път дарителите за осъществяване на благородната идея са кметът на община Минерални бани Мюмюн Искендер, бизнесменът и общественик Гюнер Сербест, лекарското семейство Карамфила и Тодор Тодорови – потомци на тракийски бежанци, които сега живеят и работят в Германия.

Благодарни сме за техния жест, каза Ки-

рил Сарджев, председател на Тракийското дружество. Хасковските тракийци неколккратно са подпомагали дейността на българското неделно училище с учебници, пособия, художествена литература, справочници, вещи за училищната етнографска сбирка.

Просветното средище в Истанбул е създадено по инициатива на генералното консулство на България в Истанбул с цел запазване на националното самосъзнание и българската културна идентичност на българите в града край Босфора. То е наследник на първото българско училище в Цариград, открито през 1857 г. С лиценз от Министерството на образованието и наука-

та, то предлага обучение по български език и литература, история, география, култура и традиция на България в подготвителна група, начален, прогимназиален и гимназиален етап за деца, говорещи или неговорещи български език. В програмата на училището са включени и допълнителни дейности по рисуване, музика и фолклорни танци, организират се културни мероприятия, концерти, а също опознавателни екскурзии.

Наскоро три петокласнички получиха награди „Пазители на българщината“ от IX Национален ученически конкурс „Вазовата България“, обявен от къщата-музей на народния поет в Сопот.

БЕШЕ ЛИ ПРЕОБРАЖЕНСКОТО ВЪСТАНИЕ „СТРАТЕГИЧЕСКА БЕЗСМИСЛИЦА“, ИЛИ ОЩЕ ЗА САМОЖЕРТВИТЕ НА ТРАКИЙСКИТЕ БЪЛГАРИ

ПРОФЕСОР Д.ИСТ.Н.
СВЕТОЗАР ЕЛДЪРОВ

(Доклад, изнесен на Петрова нива, 19 август 2023 г. – със съкращения).

Продължение от миналия брой

Въпросният текст е от Т. IV и гласи:

„Трябва да се каже истината. Преображенското въстание беше една безсмислица. Думите, казани от Петко Каравелов, когато се съставяше Върховният македоно-одрински комитет в София: „Македонският въпрос и Тракийският се поставят различно и географически и политически“, имаха своята пълна сила и сега. Какво целеше въстанието? Да предизвика европейска намеса и да докара международен контрол. Да се иска това за Тракия, значи да се нагазва в сферата на руските интереси. А Русия само в случай че е победена би допуснала чужд контрол в една територия, която смяташе един ден да владее. Преображенското въстание можеше да се смята в тоя смисъл като насочено срещу нея. Както можеше да се предвиди, при разискванията между великите сили за реформи в Турско след станалите събития никога не стана дума за Тракия. Резултатът на Преображенското въстание беше напълно печален. Четите гориха турски села и когато те се оттеглиха, маса бежанци тръгнаха след тях за България. Така стана третото обезлюдяване на Тракия от българи. Първото бе след Одринския мир, когато се оттеглиха войските на Дибич; второто беше в 1878 г., след Берлинския конгрес, когато русите изпразниха Тракия. Уви, трябваше да дойде и едно четвърто, в 1913 г. То бе окончателно“.

Симеон Радев (1879–1967), както всички добре знаем, е феномен в българската мемоаристика, журналистика, публицистика, историография и дипломатия, тясно свързан в периода до Балканската война с някои среди на македоно-одринската освободителна борба, след това дипломат от кариерата, а иначе автор на емблематични книги, сред които блести „Строители на съвременна България“. Политическите му пристрастия

са свързани с Народнолибералната партия и това до голяма степен обяснява неговото русофобство, както и симпатиите му към нова Турция по-късно. Подписът му стои под два ключови документа, свързани с националните катастрофи – Букурещкия мирен договор през 1913 г. и Солунското примирие през 1918 г. Той е и главен преговарящ и съавтор на злосластния „Ангорски договор“ от 1925 г., който унищожи политическото съществуване и бъдеще на тракийските българи в Р Турция. Тук ще вметна, че Симеон Радев пише своите мемоари в края на 50-те, когато вече наближава достопепната 80-годишна възраст, за да обърне внимание, че неговите предубеждения по отношение на освободителната борба на тракийци, съхранени как до пределна старост, очевидно не са минали без последствия при подписването на Ангорския договор три десетилетия по-рано.

Някои смятат Симеон Радев за обективен свидетел на историческите събития. Моето скромно мнение като историк е, че субективизмът в неговото творчество е ярка и неделима част от несъмнения му талант. Който си е направил труда да прочете поредицата „Лица и събития от моето време“, няма как

да не забележи това. Специално за конкретния цитат, мога да твърдя и при необходимост да докажа с документи и други материали, че не само е субективен, но е и манипулативен, а следователно и невалиден от гледна точка на историческата истина. Нищо общо с историческата истина няма твърдението за Петко Каравелов и избора на името на Върховния македонски комитет. Много некоректно – меко казано – е внушението, че за репресиите и прогонването на бежанците след въстанието били виновни самите въстаници, защото горили турските села. Така според Симеон Радев излиза, че едва ли не ние сме си виновни за разоренето на тракийските българи – и през 1903 и през 1913 г. Що се отнася до сърцевината на неговата теза в цитирания абзац – че заради Русия и руските интереси Одринска Тракия нямала никакви шансове за реформи и автономия, само ще припомня, че благодарение на българския войник – измокрен, гладен, уморен, но велик! – в Лондон през 1913 г. великите сили, включително и Русия, застанаха мирно и козируваха на линията Мидия – Енос. Обратно – Македония, която в продължение на 35 години след Берлинския конгрес беше залъгвана с реформи, накрая се оказа, че няма никакви шансове за автономия и затова беше хвърлена – от същите тези велики сили – за саморазправа и разчленяване между бившите балкански съюзници.

За съжаление именно с този преразказан цитат беше свързана и последната груба неточност, която прозвуча в предаването на „История.бг“ – че в годините след въстанието македонските бежанци се били върнали по родните си места, но тракийските не. Въщност става точно обратното и с колегите от ТНИ сме го коментирали не веднъж и дважд.

В заглавието на моя доклад, след реторичния въпрос „Беше ли Преображенското въстание „стратегическа безсмислица“ нарочно добавих – „или още за саможертвите на тракийските българи“. Да, за саможертвите,

както и за жертвоприношенията на тракийските българи в името на една или друга политическа кауза винаги има и ще има какво още да се каже! Чрез ТНИ и СТДБ ние това и правим вече три десетилетия след тяхното възстановяване. Така ще бъде и в днешната ни конференция, и в конференцията ни през ноември във връзка със 110-годишнината от разоренето на тракийските българи, и във всички наши бъдещи конференции, кръгли маси, изложби, прояви, събития. Формулирах тази тема не само да реагирам като учен и гражданин на неточностите или непълнотите, които предаването „История.бг“ ни представи на 12 юни, но и да заостря вниманието на всички нас, че това за съжаление не е прецедент, а тенденция, в която се вписват и други на пръв поглед несвързани помежду си явления на нашето научно и обществено поприще – като например лишаването на ТНИ от държавна субсидия, каквато обаче редовно се отпуска на МНИ, спирането на новите записи за предаването „Прокудени от бащин край“ с водещ Стоян Райчевски по ТВ СКАТ, за разлика от други, посветени на македонската проблематика, игнорирането или negliжирането на проблемите на тракийските българи и на българското културно-историческо наследство в Република Турция, непропорционалното им представяне в българските национални медии и в учебниците по история в сравнение с други.

Както всяка година на 19 август ние пак ще дискутираме два три часа по темата на нашата конференция. Довечера на трибуната отсреща пак ще ехтят вдъхновяващи слова за героизма на въстаниците, пред паметника на преобразенци отново ще видим тържествен ритуал и полагаането на венците, ще има и заря. И за всичко това БНТ в най-добрия случай ще излъчи репортаж от 2–3 минути. На нейния сайт обаче ще продължава да стои предаването за 120-годишнината на Илинденско-Преображенското въстание в пълния му обем и с противоречивите му внушения.

На това Гоце Делчев, ако беше жив, сигурно щеше да каже, както го е казал приживе – „както да правим, като сме си българи“.

Въпросът е, какво ще кажем ние – за настоящето и за бъдещето.

100 ГОДИНИ ОТ СМЪРТТА НА ЕФРЕМ ЧУЧКОВ ...

Продължение от 1-а стр.

Ефрем Чучков обаче нарича въпросните обещания „фарс, целящ задържането на Македония под турско робство“, и успява, в качеството си на началник на Скопския революционен окръг, член на Централния комитет на Организацията и фактически ръководител на ВМОРО, да забрани и да не допусне разпускането на повечето чети на Организацията.

В тогавашния софийски печат откриваме следното сведение за Ефрем Чучков: „Турските власти го наричаха „Мюфетиш бей, или Баш Мюфетиш“. През медения период на Хюриета, акробатите на младотурската организация, когато изказваха пожелание да се срещнат с Чучков, отправяха чрез [свои] познати писмени покани или телеграми с титута „Чучков бей, коми-

Ефрем Чучков с част от четата си, включително Тодор Александров. Чучков е на първия ред в центъра, а вдясно от него е Александров

таларън баш мюфетиши“, т.е. главен инспектор на комитетите. Особено галантен в това отношение спрямо Чучков беше председателят на младотурския комитет в Скопие Васфи бей, полковник от Генералния щаб на армията.”

Ефрем Чучков продължил да се отнася към „демократизацията“ на Османската империя с пълно недоверие. Подозренията и очакванията на Чучков, че обещанията на младотурския режим за даване на автономия и права на българското

население на Македония ще се окажат измама, се оправдали изцяло. Една година след „реформите“ управляващите младотурци възобновили терора над българите в Македония и извършването на масови арести и убийства. Оглавяването от Ефрем Чучков (а по-късно – от неговия по-млад съгражданин и съратник Тодор Александров) „умерено-консервативно“ ядро на Организацията възстановява нелегалната мрежа на ВМОРО и подновява въоръжената борба.

По време на Балканската война, през октомври 1912 г., с четата си, вече наброяваща няколкостотин души поради включването и на местни доброволци, Ефрем Чучков освобождава от османското робство Кочани, Щип и Щипската област, пленявайки стотици турски войници. Знаейки че сръбската армия се придвижва към Щип, той устано-

вява там импровизирана форма на българска власт и решава да приложи заблуда, като праща свои хора до Царството, за да донесат триста български войнишки шинела. С тях Чучков „облича“ триста щипяни, и когато сръбите наближават Щипската котловина, за да я окупират, те спират настъплението си, защото от околните възвишения с биноклите си виждат в града хора, чието облекло наподобява униформите на българската армия. За да подсили тази измама, Ефрем Чучков изпраща писмено „уведомление“ до сръбите, че в Щип са влезли български редовни военни подразделения и е установена българска военна комендатура. Чучков обаче, естествено, не разполага с никакъв български печат, а трябва по някакъв начин да „официализира“ уведомлението си. Затова той нагорещява сребърна петолевна българска монета, с която притиска хартията върху подписа си.

Продължава на 7-а стр.

ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА СТДБ ПРИСЪСТВАХА НА КОНЦЕРТ, ПОСВЕТЕН НА 120-ГОДИШНИНАТА ОТ ИЛИНДЕНСКО-ПРЕОБРАЖЕНСКОТО ВЪСТАНИЕ

ИСКРА ЧЕРНЕВА

На 12 септември в Музикалния театър „Стефан Македонски“ в София се състоя тържествен фолклорен концерт, посветен на 120-годишнината от Илинденско-Преображенското въстание под мотото „Слушам гласа ви жалостен“ и под патронажа на Президента на Република България Румен Радев. Организатор е 140.СУ „Иван Богоров“, София. Сюжетната основа на концерта е по текстове от произведения на Димитър Талев, а самото мото е цитат от романа му

„Гласовете ви чувам“.

Публиката възторжено аплодира участниците в концерта – фолклорен ансамбъл към Югозападния университет в Благоевград, фолклорен състав към 140. Средно училище „Иван Богоров“, София, Академичен танцов театър към Варненския свободен университет, фолклорен състав към Средно училище за хуманитарни науки и изкуства „Константин Преславски“, Варна, фолклорен състав към Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство, Пловдив, фолклорна формация „Хераклея“,

Петрич, детски фолклорен ансамбъл „Мехомийчета“, Разлог и фолклорна формация „Веселина“, Благоевград.

Сред гостите на концерта бяха потомци на участниците във въстанието, сред които и членовете на ВК на СТДБ чл.-кор. проф. Георги Михов и посланик Георги Димитров, както и председателят на СТДБ Красимир Премянов. От името на СТДБ бе поднесена кошница с цветя в знак на уважение и признателност към героите, загинали в борбата за пълното освобождение на България.

100 ГОДИНИ ОТ СМЪРТТА НА ЕФРЕМ ЧУЧКОВ ...

Продължение от 6-а стр.

Така в писмото му до сръбското командване се появява мъгляво *подобие на печат*, което свършва работа. По-късно, след поредната съкрушителна национална катастрофа като следствие от Първата световна война, *Тодор Александров и Ефрем Чучков възстановяват Организацията*, която, след етническото прочистване на Одринска Тракия, вече носи името ВМРО. Макар и да са отминали младежките му години, *Чучков* отказва предложението му в София чиновнически пост в Държавната комисия за бежанците и *продължава пътя на нелегалната борба в планините на окупирана Македония*, превърната в Южна Сърбия.

От ляво надясно – Мише Развигоров, Даме Груев, Ефрем Чучков и Атанас Димитров-Бабата на Скопския конгрес на ВМРО, 1905г.

Наред с обиколките си за *укрепване на нелегалната мрежа* в окупираната Македония, в периода 1919–1923 г. Ефрем Чучков за пореден път *действа и в пограничните пунктове* (предимно в основния разпределителен център – Кюстендил) *като координатор, организатор и инструктор на четите*, влизащи от България в Македония. *Бойните му акции* срещу многочислени подразделения на редовната

сръбска армия обаче са *неминуемо обречени*. В крайна сметка, четата на Ефрем Чучков е разбита и почти унищожена след поредица от неравни битки (*само през 1922 г. той води 7 сражения със сръбски военни части в Малешевско и Кочанско*). Тежко болен вследствие на получените рани и негодите на живота в периодите на нелегалност, *Ефрем Чучков умира в болницата на Червения кръст в София на 1 ок-*

томври 1923 година.

В спомените си, съвременниците му са го наричали *„колос на революционното дело“* и *„най-действеният труженник на Организацията“*. Един български *мъченик*, отдал над 30 години от общо 52-годишния си живот на святата кауза за освобождение на Македония.

Във вестник „Независима Македония“ (бр. 27, София, 1923 г.), Ефрем Чучков е охарактеризиран така:

„Въпреки че се бе издигнал до най-високото стъпало в организационните редове, той не престана да бъде крайно скромен... Смел с непоколебима воля във всички начинания, предан на каузата, на която посвети целия

ХАСКОВСКИТЕ ТРАКИЙЦИ ЧЕСТВАТ РОЖДЕНИЦИ

Честването на рождените дати на членове на НЧ „Тракия – 2008“ – Хасково, винаги е било и си остава едно от значимите събития от дейността на читалището.

Датата 12 септември се оказва рожден ден едновременно за г-жа Кирилка Драгиева и г-жа Катюша Димитрова.

Двете рожденички споделиха събития интересни събития от своя живот, като ученички, съпруги и сега баби. На шега те споделиха, че въпреки годините те си остават по душа деца.

На рожденичките бяха подарени цветя от Димитрийка Христова председател на читалището и от Анета Георгиева – секретар на читалището.

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакционната колегия на вестник „Тракия“ честити на рождениците на Съюза през месец октомври:

- Анка Атанасова – Свиленград ..... 1 октомври 1947 г.
- Георги Димитров ..... 2 октомври 1957 г.
- Проф. Светлозар Елдъров – София .. 3 октомври 1956 г.
- Иринка Петрова – Исперих ..... 6 октомври 1944 г.
- Д-р Георги Йорданов – Пловдив..... 12 октомври 1956 г.
- Росица Тодорова – Павликени ..... 12 октомври 1959 г.
- Елена Василева – Исперих..... 15 октомври 1951 г.
- Проф. Георги Янков..... 15 октомври 1946 г.
- Чавдар Георгиев – София ..... 18 октомври 1955 г.
- Радка Стоянова – Средец ..... 24 октомври 1941 г.
- Божанка Николова – Средец..... 30 октомври 1944 г.

си живот, непрекъснато Чучков беше в услуга на народните интереси.“

В българските учебници днес обаче няма текст за Ефрем Чучков. Той няма и паметник в нашата страна. Освен това, в хаоса на 90-те години на миналия век, очевидно поради нечий административен пропуск, престанаха

да съобщават неговото име по време на тържествените проверки-заря за загиналите герои на България (а преди години го съобщаваха на всяка проверка-заря). **Ще се намери ли някоя институция или организация, която да извади от забравата името и революционното дело на Ефрем Чучков?**

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталожен номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: Главен редактор д-р Ваня ИВАНОВА, чл.-кор. на БАН проф. Васил ПРОДАНОВ, чл. кор. на БАН Иван ГРАНИТСКИ, д-р Динко СТРАНСКИ, Мария БОЖКОВА, Хубен СТЕФАНОВ; [Тодор КОРУЕВ] Дизайн: Мария БУДЕВА; e-mail: stdb_sofia@abv.bg, факс: 02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA9300001682816 BIC: STSABGSGF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Златка Янева (Сливен) – 0897601560; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

СЪДЪРЖАТЕЛНИ АКЦЕНТИ В ПЪРВИ ТОМ НА СБОРНИКА – СТАТИИ „БЕЛЕЖИТИ ТРАКИЙЦИ, СВЪРЗАНИ С ВАРНЕНСКИЯ КРАЙ“

ПРОФ. МАРИНЕЛА ГРУДЕВА

Продължение от миналия брой

На легендарната **Маруся Тодорова** и връзката ѝ с Тракия, като потомка на тракийски българи е посветена следващата статия в сборника, под авторството на доц. д-р **Геновева Михова** – директор на ТНИ – филиал Варна, самата тя потомствена тракийка и ревностен изследовател на тракийското движение у нас. Според авторката, тракийският корен на Маруся Тодорова идва от дядо ѝ по бащина линия, който е роден и живял в Лозенградско. Сложната житейска съдба на тракийските българи бележи и съдбата на бащата на Маруся Тодорова – **Тодор Стоичков**, която го отвежда едва 12 годишен в Кавказ, където остава цели 27 години. Тук той създава семейство с местна девойка на име Уляна Казарчук, от която има четири дъщери: Вера, Маруся, Люба и Надя.

При завръщането на семейството в България, едва 15 г., Маруся започва работа във фабриката на акционерно дружество „Текстил“.

Като знакова дата, в нейния живот, авторката на статията, отбелязва 09.09.1944 г. Дата, която бележи началото на нов път в нейното професионално развитие и израстване – път на трудови успехи и постигане на своеобразен рекорд – едновременна работа на 12 стана. Този нов път е свързан и с нови събития в живота на Маруся Тодорова: растяща популярност и внимание, които за щастие не променят нейната човешка същност. Напротив, предизвикват я към овладяването на нови ценности и то в областта на образованието и културата.

В статията се разкрива трудният път, през който преминава професионалното израстване на една достойна жена, тръгнала от тъкачка и достигнала до поста ръководител на текстилно предприятие. Подчертава се и нелеката отговорност, която ляга на плещите ѝ като общественик и профсъюзен деец, след избора ѝ за секретар на ЦК на Профсъюза на леката промишленост, а през 1969 г. и избора ѝ за негов председател. През 1978 г., Маруся Тодорова поема и международна отговорност на представител на България за леката промишленост в СИВ.

Нейната активност и ангажираност не на-

маляват и след пенсионирането ѝ. През 1983 г. тя се включва в подготовката на бъдещи тъкачки и предачки в СПТУ „Мара Тасева“.

Особен интерес представлява информацията за личния архив на Маруся Тодорова, сполучливо определен от авторката като своеобразно национално богатство.

Последната, по ред, статия в сборника е на **Валерий Поцаров** – художник, галерист, изследовател на българските пластични изкуства. Тя е посветена на живота и творчеството на **Стоимен Стоилов** – едно безспорно и утвърдено име в съвременните пластични изкуства у нас и по света. **Стоимен Стоилов** е роден във Варна на 18.09.1944 г. Авторът посоча, че родът на баща му е от с. Корията, Лозенградско и споделя тежката участ на българските преселници от Източна Тракия. Средата, в която израства бъдещият художник, обаче е изключително пълна и наситена с емоционалност: лета прекарани на село сред жита и синори обрасли с макове, птици реещи се в простора, буйни препускащи коне, неспирна глъчка в прашните следвоенни улици на Варна, обиколки с клепатата от махалата из тайнствените тунели и проходи на Гръцката

махала, възхита от корабите акостиращи на варненското пристанище.

Според автора, като изключително важна в живота на **Стоимен Стоилов** се отбелязва 1960 г., която го отвежда в Художествената гимназия в София. Столицата се превръща в благодатен източник на сюжети и модели за ученика **Стоилов**, които той може да рисува безкрай. Още в тази възраст се откроява влечението му към анатомията и фигурата.

Като друга значима за развитието на таланта му година, в статията се отбелязва 1970 г., когато той е поканен на работа в издателство „Георги Бакалов“ във Варна, което пък, от своя страна, допринася за убедителното му изграждане като илюстратор.

Изобщо годините на творчество във Варна се описват като време за категоричното утвърждаване на неговата естетическа и идеопластическа платформа на творец.

В статията се описват се подробно неговите специализации в чужбина, изложби, поредица от съдбовни срещи, много удари на съдбата, много творчески хъс и ентузиазъм, заслужени признания и награди. С изключително място в творчеството му, авторът определя цикъла „Кармина Бурана“, а като траен и

машабен автограф картините, изрисувани във фойетата и коридорите на Икономическия университет във Варна. Впечатляващи са цитиранияте от автора думи на **Стоимен Стоилов**, които го разкриват едновременно и като човек, и като творец: „*Рисунката е моята религия в изкуството. Ако имам свое име и стил, то е благодарение на нея. Щастие то ми се крепи на върха на молива*“.

В заключение бих искала да споделя, че самото персонифициране на ролята на тракийските бежанци и нейното отражение върху съдбата и смислеността на живота на техните потомци е дало възможност на авторите на сборника да открият типичните качества, ценности и душевна нагласа у своите герои, като: трудолюбие, честност, отговорност, себеотдаване, високо чувство за национална принадлежност, устойчивост и воля, способност за личностно и общностно оцеляване, творчество и духовна извисеност.

Включените в сборника статии отговарят на критериите за научност и достоверност на представената информация. Написани са на ясен и разбираем език. Обстоятелство, което дава възможност за разширяване спектъра на аудиторията за неговото популяризиране.

От значение за научните и художествените достойнства на сборника – статии е и участието в неговото съставяне на учени, изследователи, общественици, творци с висока компетентност в разглежданата от тях проблематика.

Избраният от съставителя на сборника – доц. д-р **Геновева Михова** подход за смислово и логически свързано подреждане на статиите допринася за повишаването на неговата познавателна стойност, както по отношение на разбираемостта и достъпно представяне на отминали исторически събития, така и за близки до нашето съвремие съдби на разпознаваеми от обществото ни личности.

Моето лично убеждение е, че том първи на сборника „Бележити тракийци, свързани с варненския край“ е едно добро стартово начало на поредица от издания, с изключителна полезност за съвременния читател, без значение на неговата възраст и интереси, тъй като представлява успешен опит за допълване на празноти в научно – изследователски, културно – исторически и информационен аспект.

